

Pensionāri nevar atļauties zobu protēzes

Tracina atrunas

“Mamma taisīja protēzi vēl par latiem, sanāca pāris simtu. Varbūt cenas atkarīgas no tā, cik savējie zobi mutē vēl palikuši, vai no materiāla, ko protezēšanā izmanto, nezinu. Viņa nesūdzas, ir labi joprojām,” saka Dace Prokopčuka (58). “Protams, bez zobiem vaibsti, runa mainās, neestētiski, bet

tas tiešām maksā! Es nezinu, kā būtu, ja tagad vajadzētu likt zobus (tfu, tfu, tfu), bet tā ir, ka vienmēr atrodas svarīgāki tēriņi, nekā, teiksim, nomainīt sudraba plombas vai uzlikt plāksnes Holivudas smaidam. Un vispār, vajag rūpēties par zobiem laiku, tad novilcinās to bezzobu laiku. Visvairāk tracina atrunas - bail no zobārsta, higiēnists kaitīgs, zobu diegs piņķerīga darīšana.”

Cenšos nesmaidīt

Inese Priedīte (57): “Man augšžoklī, kreisajā pusē, trūkst trīs zobu. Cenšos nesmaidīt, uz tās pušes neēdu, bet tāpat bieži vien smaganas sāp, uzrodas tūzna. Ar savu veikala zāles pārzines algu protēzi nevaru atļauties. Nesen sāka sāpēt lielais zobs – par kanāla ārstēšanu un plombēšanu vien samaksāju vairāk par simts eiro.

Bērni? Paši sitas kā pliki pa nātrēm. Dēls sēž mājās bez darba, meita ar vīru un bērniem dzīvo Jelgavā. Bērni jāskolo, rēķini jāmaksā, priecājos, ka paši tiek galā, jo es viņiem nevaru palīdzēt.”

Ko par mani nodomāja

“Man pagājušajā vasarā izlūza

zobs. Pagāja pusgads, kamēr tik pie jauna. Kamēr sadzija, kamēr tur vēl visu ko darīja. Man atvaļinājums, tad daktere, tad nospiedums un laikošanas. Tas viss tā ievilkās. Nezinu, ko par mani nodomāja, ja kāds redzēja,” saka smilteniete Astrīda Maskute (64), kura Cēsīs viesojas pie brāļa. Viņa piebilst, ka draudzenes arī esot tajā vecumā, kad zobi lūst, drūp, bojājas, krīt laukā.

Mutes veselība nav prioritāte

Diemžēl šādi un līdzīgi bēdu stāsti nav retums. Vēsturiskajā Cēsu rajonā vislielākais zobu tehniķu nodrošinājums ir Cēsīs, bet mazākos novados šāds speciālists ir tikai viens - Jaunpiebalgā. Jaunpiebalgas zobu tehniķe **DAINA BĒRZONE** “Druvai” pastāstīja, ka vizītē pie viņas varētu tikt kaut šonedēļ. “Diemžēl cilvēki nenāk tik centīgi, kā gribētos. Protams, daudz nosaka izmaksas. Ja ir bezzobu žoklis, protēze maksātu aptuveni 290 eiro, bet uzreiz jāpiemēta, ka, salīdzinot ar citiem zobārstniecības

kabinetiem, mums ir zemākas cenas, tāpēc ka mūs atbalsta pašvaldība, esam pašvaldības uzņēmums, par telpām īre nav jāmaksā, tāpēc cenas iznāk saudzīgākas. Tomēr gaitenī cilvēki nedrūzmējas.”

Mediķe ar lielu darba stāžu novērojusi, ka kopumā senioriem mutes dobuma stāvoklis pasliktinājies, taču pārsteidzoši, ka ne vienmēr pie vainas ir finansiālās grūtības. “Šajā darbā strādāju 50 gadu, redzu, kā sabiedrībā mainās prioritātes. Vispirms grib labu mitekli, mašīnu, televizoru un citas lietas, bet veselībai neatliek

ne naudas, ne vaļas. Ne jau tikai seniori, ir arī ļoti daudz jaunu cilvēku, kuri braukā labās mašīnās, bet muti never vaļā, jo zobi nodrupuši,” atzīst zobu tehniķe.

D. Bērzone saka, ka visvairāk pieprasa izņemamās zobu platītes. “Agrāk uzskatīja - trūkst viena zoba, kas tad tur! Bet, tiklīdz ir izrauts viens vai divi zobi, uz tukšo vietu liecas blakus stāvošie, tāpēc vismaz pagaidu platīte ir labs risinājums. Pozitīvi, ka tagad arvien biežāk cenšas ielikt vismaz priekšējos zobus, taču, ja zaudēts kāds aizmugurējais... To taču neviens neredz.”

Speciāliste bilst, ka esot jau pensijas gados, taču viņas sertifikāts derīgs līdz 2023. gadam, tad būšot jādomā, vai veikt resertifikāciju. Jauniem speciālistiem interese nākt uz laukiem esot niecīga, savukārt pilsētās, arī Cēsīs, ne visiem viņas kolēģiem pietiekot darba. “Paziņas meita, skolu pabeigusi speciāliste, meklēja darbu Cēsīs. Nedabūja. Uz laukiem nākt strādāt nevēlas. Situāciju deformē vēl citi apstākļi - daļa zobārstu strādā arī Rīgā un noteiktās dienās brauc uz Cēsīm. Viņiem Rīgā ir izveidojies paziņu, draugu loks, piemēram, studiju biedri,

kas tagad ir zobu tehniķi. Tāpēc daļa zobārstu ieinteresēti Cēsīs gan paņemt zobu nospiedumu, bet to vest uz Rīgu, lai protēzes taisa “savējie”. Domāju, tādēļ no Cēsu kolēģiem dzirdu nopūtas, ka periodiski ir ļoti maz darba. Ja runājam par jaunajiem speciālistiem, kurus varētu piesaistīt laukiem, tur nekas nesanāks. Jaunie pēc skolas pabeigšanas saprot, lai reģionos labi nopelnītu, jāapkalpo krietni vairāk klientu, kamēr Rīgā, kur protezēšanai ir citas cenas, pietiek strādāt ar dažiem klientiem dienā. Turklāt ir arī jaunie speciālisti, kuri ar pavisam vienkāršām protēzēm vairs nemaz nemāk strādāt, un kamdēļ lai mācētu, ja lielā naudā ir porcelāna kroņos?!” pasmej speciāliste. □

FAKTI

■Zobu protezēšanas pakalpojumus Nacionālais veselības dienests (NVD) pieaugušajiem neapmaksā.

■Zobārstniecībā valsts apmaksātu pakalpojumu var saņemt tikai bērni līdz 18 gadu vecumam. NVD apmaksā:

- pirmreizēju ortodontisko konsultāciju;
- zobu profesionālo higiēnu reizi gadā (7, 11 un 12 gadu vecumā - 2 reizes);
- zobārstniecību (izņemot silantu uzlikšanu un ortodontiju).

■Bērniem un jauniešiem ar iedzimtām lūpas, sejas un auskļu šķeltnēm un smagām žokļu anomālijām tiek apmaksāta ortodontiskā (līdz 22 g.) un ķirurģiskā ārstēšana (līdz 18 g.) atbilstoši noslēgtiem līgumiem ar NVD un piešķirtajam finansējumam.

■Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku un Černobiļas atomelektrostacijas avārijas rezultātā cietušo personu izdevumus par zobārstniecības palīdzību NVD sedz 50% apmērā.

Pašvaldībās situācija atšķirīga

“Druva” sazinājās ar vēsturiskā Cēsu rajona astoņu pašvaldību visiem sociālajiem dienestiem, jautājot, vai iedzīvotājiem ir iespēja saņemt finansiālu atbalstu zobu protezēšanā. Situācija ir ļoti atšķirīga.

Piemēram, **JAUNPIEBALGAS, VECPIEBALGAS, AMATAS un LĪGATNES** pašvaldības zobu protezēšanu nesedz, taču pastāvot citas vese-

lības atbalsta formas, turklāt ir iespējas aizpildīt iedzīvotāju ienākumu deklarāciju un zināmu naudas summu, kas izlietota protezēšanai, atgūt kā nodokļa pārmaksu.

PRIEKULU, PĀRGAUJAS un RAUNAS novada pašvaldības skaidroja, ka daļu zobārstniecības pakalpojumu, ieskaitot protezēšanu, atmaksā, taču tikai tad, ja iedzīvotājs atbilst maznodrošinātā, trūcīgā un dažās pašvaldībās arī invalīda statusam un var uzrādīt čeku par saņemto pakalpojumu.

Savukārt **CĒSU** novada pašvaldības Sociālais dienests uzsver, ka Cēsu novada pašvaldībā atbalsts ir trūcīgajiem un maznodrošinātajiem. Zobu protezēšana ir ietverta pabalstā medicīnas izdevumu apmaksai, kuru piešķir 25% apmērā no izlietotās summas, kas kalendārā gada laikā nevar būt lielāks par 75 eiro vienai personai un 100 eiro vienai ģimenei.

Pašvaldības budžetā sociālajiem pakalpojumiem paredzētajos līdzekļos atbalsta summas tieši veselībai vidēji vienam cilvēkam svārstās no 100 līdz 200 eiro gadā, kā kurā novadā. □

Pensionāri uz putriņām

Profesore **ANDA BRINKMANE, RSU** Stomatoloģijas institūta Terapeitiskās stomatoloģijas klīnikas vadītāja, RSU Zobārstniecības fakultātes Zobu terapijas un mutes veselības katedras vadītāja, ir pārliecināta, ka zobu stāvoklis atspoguļo ne tikai cilvēka vispārējo veselības situāciju, bet tas var būt arī tiešs hronisku slimību cēlonis. Bojāti zobi var būt slimību ierosinātāji.

Galvenais zobu zaudēšanas ietekmējošs faktors ir dzīvesveids. Novērojot pakāpeniski samazinās audu un orgānu funkcionālais spēks. Zāles, kas izraisa sausumu mutē, onkoloģiskās saslimšanas un mīksta, cukuru saturoša barība – tas viss negatīvi ietekmē senioru

zobu veselību. Gados vecāki cilvēki var regulāri lietot vairākas recepšu vai bezrecepšu zāles, notiek zāļu mijiedarbība ar nevēlamām blakusparādībām un palielinās zobu zaudēšanas risks.

Kariess un periodonta slimības ir lielākie zobu zaudēšanas cēloņi. Mutes audi var kļūt trauslāki, mazāk apasiņoti, zaudē elastību. Sausa mute, trūkst siekalu aizsargfaktora. Pēc aiziešanas pensijā senioriem mainās ēšanas grafiks un veids, palielinās kariogēno baktēriju daudzums, kas ir viens no galvenajiem kariesa izraisītājiem. Periodonta slimības vecākiem cilvēkiem ir saistītas ar ilgstoši nediagnosticēto, neārstēto hronisko infekciju, nepareizu vai nepietiekamu mutes higiēnu. Veidojas dziļas

smaganu kabatas, zobakmens, zobu kustīgums. Asu, salauztu zobu malu, protēžu un tabakas lietošanas dēļ var attīstīties hiperkeratose (audu sabiezējums). Savukārt sausums mutē izpaužas kā gludi un spīdīgi mīkstie audi. Var būt mainīta garšas sajūta. Var attīstīties zobu nodilums, kas rodas viena zoba mehāniskas iedarbības rezultātā pret otru zobu.

Labklājības ministrijas pagājušā gada ziņojumā minēts, ka, palielinoties cilvēka mūža ilgumam, palielinās pacientu skaits ar totāliem zobu rindu zaudējumiem. Latvijas iedzīvotājiem vecuma grupā 65 – 74 gadi izņemamās zobu protēzes ir nepieciešamas 60,4% gadījumā. □

IECERI TOMĒR ĪSTENOS

Zobārstniecības pakalpojumu nepieejamība augsto cenu dēļ ir būtiska problēma visiem cilvēkiem ar zemiem ienākumiem, jo īpaši – senioriem. Tāpēc 2017.gadā Senioru lietu padome, Labklājības ministrija ar Rīgas Stradiņa universitātes Stomatoloģijas institūtu un Zobārstniecības fakultāti parakstīja memorandu, vienojoties par sadarbību, taču nule kā saņemtas ziņas no Paula Stradiņa universitātes Stomatoloģijas institūta liecina, ka līgums starp iesaistītajām pusēm nav noslēgts, līdz ar to šis pilotprojekts netika realizēts, taču Labklājības ministrijai ziņo, kas iecere tikai kavējas, jo Stomatoloģijas institūta notiek remonts.

Iecerēts, ka valsts segs 70 procentus no pakalpojuma izmaksām, bet ne vairāk kā 150 eiro cilvēkam. Atlikusī cena būtu bijusi jāfinansē pašam senioram. Tiesa, projektam paredzētās izmaksas aprēķinātas

18 000 eiro apmērā, kas tiktu rasti no sociālās rehabilitācijas valsts programmas. Rezultātā atbalstu varēs saņemt aptuveni simts cilvēku.

Tā kā izmēģinājuma projektā var sniegt atbalstu ļoti ierobežotai mērķgrupai, Labklājības ministrija sadarbībā ar senioru organizācijām un Rīgas Stradiņa universitātes Stomatoloģijas institūtu un Zobārstniecības fakultāti veiks rūpīgu atlasu, ņemot vērā šādus kritērijus: vecuma pensijas saņēmēji virs 65 gadiem; pilnīgs zobu zaudējums; apdrošināšanas stāžs; vecuma pensijas apmērs; reģionālais pārkļūjums. □

Lappusi sagatavojusi **MONIKA SPROĢE**

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds